

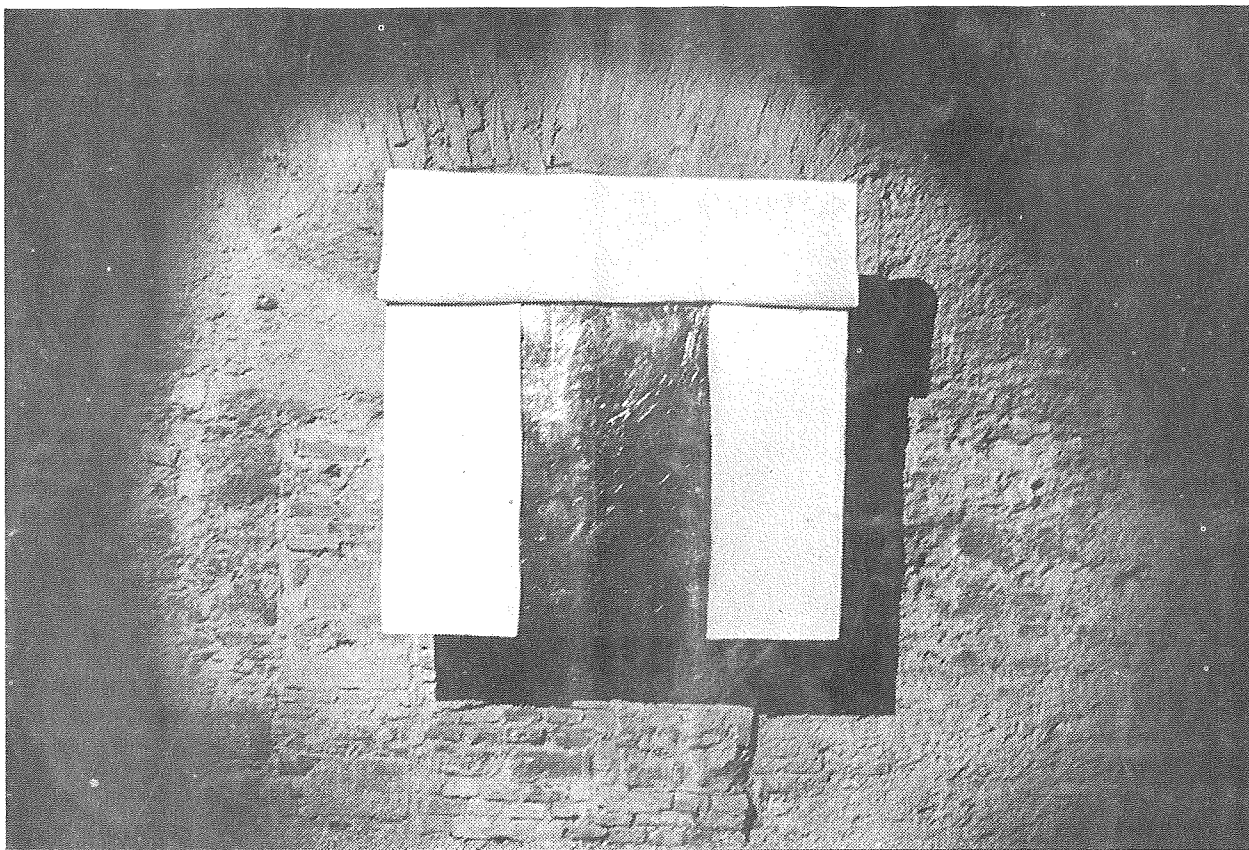
Záborszky Gábor kép-zavarai

Nyitva van az aranyaplan. Kapu által homályosan. Süss fel tükör. Hamarjában ezek jutnak eszembe a Kiscelli Múzeum kápolnájában, Záborszky Gábor kiállításán. Az efféle képzavar ezúttal nem stílus bűn, inkább kincset ér. Túl van azon a mértéken, hogy a gondos olvasószerszerző kigyomlálhassa a szövegből. Önálló életre kel, mint a felettünk elszálló idő vasfoga, bár az sajnos jobb. Mindegy: az állítás mechanikája hasonló. Kiürült közhely + a közhely egyik elemének szándékos tévesztése = fölszíkrazott új tartalom.

Ha csak ennyi lenne a Záborszky-féle látványteljesítmény, akkor az még nem vállalkozna többre, mint a hökkentés nagy klasszikusai. Akiknél egy szörmével bevont kávéscsésze undorítva kacagtatott. Az efféle „tévedések” humorosak, még ha a vigyorra húzódó szájrészek nekik leginkább arra voltak valók is, hogy azokból lehessen bepillantani a tudatalatti mélyvilágokba. Tudatalattiban ezúttal sincs hiány, az elem szándékos elvétele is stimmel, Záborszky-nál mégis minden másképpen van. Ő a határozott geg helyett a meghatározatlan érzetre bízta művészetét. De elég a minősítésből, inkább a látvánnyal próbálkoznék.

Képzelsenek el egy jó nagy és falra akasztható lapos tárgyat. (Ilyenből itt van egy tucat.) Megvan? Akkor most azt képzeljék el, hogy a tárgy, oldalról például – ahonnan látszik a „dolog” vastagsága, hengerded kitüremkedése, kézformázta csavarintása – úgy viselkedik, mint egy absztrakt szobor. Majd előről például – ahonnan csak egy száraz, meleg homokszín és egy ingerkedő, egyenetlen aranyfelület látszik – úgy tesz, mintha absztrakt festmény lenne. Majd húsz lépés távolságból például – ahonnan az éjsötétbe burkolózó, szpotlámpák világította romkápolna engedni látni – paplanra, kapura, tükörré; továbbá – a kiállításához mellékelt kötet egyik szerzőjének, Földényi F. Lászlónak asszociációi szerint – zászlóra, bölcsőre és sírkamrára is emlékeztet.

A Gestalt, az alak elbizonytalanítása után következzék az anyag relativizálása. A keretforma úgy hajlik, mintha bazaltból nagyolta volna ritka kemény acélvessző. A bekeretelt fényes felület úgy csillog, mintha az első amerikai gyarmatarúszállítmánnyal érkezett indiánaranyat

Úgy gyönyörű, hogy közben kacéran vállalja az illúzió hazugságát

TEKNŐS MIKLÓS FELVÉTELE

kájának mennyezetére. A muzeológusnak nyilván adott volt a kegyelem, ő biztosan megélhette a súly élményét, amikor a falhoz csavarozta a „dolgát”. Az Öbölháború partra szálló amerikai katonái érezhettek hasonlót, amikor fél kézzel emelgették Szaddám Huszein tanknak látszó óriás lufijait. A Záborszky „dolog” ugyanis papírkönnnyű lehet, mivelhogy papírból (pappendekliből?) készült. A bazalt, a vésés, az óarany – megannyi érzékesalódás, humbug. Úgy gyönyörű, hogy közben kacéran vállalja az illúzió hazugságát. Úgy megrendítő, hogy közben kacsint: díszlet ez. De olyan díszlet, amelyik együttműködni kész hívek jelenlétében mindenféle kultuszérzékeny körletrend megteremtésére is alkalmas.

„Te is tudod, én is tudom, hogy miről

pályacsúcsra érő középgenerációs képzőművész. „Olvasmányélményeink, utazásaink, látványfantáziánk egy rugóra jár. Én azt tudom, hogy a mitológia attól kezd működni, hogy ki mekkora hitellel festi be a maga papírmasszáját. Te azt tanultad, hogy e magánmitológiák elfogadásához nem szükséges túlságosan bonyolult hókuszpókusz. Sok festék, sok ábra. Legyünk finomak, halkak, tapintatosak, kerüljük a pátoszt. Elég, épp elég ennyi ahhoz, hogy megidézzünk valamit az elmúlt ötezer évből a következő ötezer év számára.”

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy nem tudom biztosan: nekünk már itt és most elég csak ennyi. Záborszky nagyon művelt mester. Bécsben járt főiskolára. Párizs a kisujjában van. Amerika megvan

hogy ott egy felső középosztálybeli enteriőr stílusába harmonikusan illeszkedik olvasás- és munkaigényes produkciója. Módosabb jött-polgáraink minálunk legföljebb gyorstalpaló, elitképző tanfolyamokon igyekeznek ellesni a képzőművészet euroatlanti fogásait. Errefelé még nagy a zavar a fejekben. Igazi képzavar. Mindenesetre biztató, hogy a kiállításához mellékelt kötet szerzői között egyaránt megtalálható a mostani minisztérium főtitkviselője, Wehner Tibor és a bécsi Modern Múzeum igazgatója, Hegyi Loránd. A jelenlegi koalícióval szimpatizáló Lányi András és a kultúrliberális beállítottságúnak tartott Néray Katalin. Záborszky magánmitológiája mindenesetre mentes a kultúrharctól. Ő a maga részéről megoldotta. Irigyeljük önfeledten!

Segíteni

Az állami közszolgálati televízióban a hajléktalanok problémájáról folyt az éjszakai beszélgetés. A kérdés gyakorlati szakértői szölkáltak, olyanok, akik hivatászerűen foglalkoznak az utcán élőkkel. Röstellem is magam, hogy mindenféle kérdések jutnak az eszembe, amelyekről nem beszélnek. Ők nyilván túlvannak ezeken.

Másnap aztán az egyik kereskedelmi televízióban arról számol be a műsorvezető, hogy milyen hatalmas segítőkészség mutatkozott meg egy lakásfoglaló családot bemutató adásuk nyomán. Valaki egy évre befizette őket egy lakásba, hogy csak a legfontosabbat említsem. Ettől ismét föltámadtak bennem a kérdések.

Azon már nem csodálkozom, hogy a képernyőn látott szenvedés jobban hat ránk, mint a szimpla valóság. Sőt, akár az ellenkezőjére is fordíthatja érzelmünket. Akitől undorral elfordulnánk az utcán, rögtön megszánjuk, ha a televízióban látjuk. Tálalás, szerkesztés, fotográfálás kérdése az egész. Azt a kérdést se teszem már föl az adakozóknak, hogy adhatnak-e minden szűkölködőnek. Mert hiszen az is tiszta haszon, ha annak adnak, akire a televízió fölhívja a figyelmet.

Ami igazán izgat, hogy a beszélgetők mintegy mellesleg iszonyú perspektívákat emlegettek. A hajléktalanok száma növekszik, kiút gyakorlatilag nincs annak, aki belekerült ebbe az életformába. Ha a segítő rendszer együtt növekszik a hajléktalansággal, akkor rövidesen menhelyvilág fog körülvenni minket.

Ami hozzá nem értő elmémet izgatja, hogy miért megoldhatatlan ez a gond. Vajon csakis szociális okokból hullanak ki emberek a társadalom szövetéből? Egyáltalán: mit veszít el a hajléktalan? Lakást, munkát, családot? Attól tartok, az utcán élők nagy része nemcsak a materiálisan, racionálisan megfogható társadalmi kötődéseit veszíti el. Ha csak erről lenne szó, bizonyára lenne visszaútja. De ha arról beszélünk, hogy a reményt, az élet célját, értelmét nem látják ezek az emberek, akkor lehet, hogy megint csak ugyanarra gondolunk. Lakásra, munkára, családra. Mindarra, amit éppen azért veszített el, mert nem látja az értelmét. Talán épen arra, ami elől menekül? Rajta lehet-e segíteni?